

Hajnal Zsolt*

A digitalizáció hatása a fogyasztóvédelmi jogalkotásra

1. GAZDASÁGI, TÁRSADALMI VÁLTOZÁSOK, ÚJ SZABÁLYOZÁSI KIHÍVÁSOK

A Közös Európai Adásvételi Jogról szóló szabályozás-tervezet elutasításával véget ért fogyasztóvédelmi joganyag első felülvizsgálatát követően bekövetkezett technológiai forradalom, a digitalizáció számos új kihívással szembesítette a jogalkotót a 2010-es évektől kezdődően. A digitalizáció hatására mindenki számára hozzáférhető globális gazdaság számos előnyt nyújt a fogyasztók számára: elérhetővé és összehasonlíthatóvá téve a világ bármelyik pontján működő vállalkozások termékeit a hét minden napján 24 órában köszönhetően a fogyasztó profiljára szabott célzott hirdetéseknek, a termék-összehasonlító oldalaknak, a szponzorált *influencer*-tevékenységnek, valamint az online piacterek térhódító működésének. A mindenki számára elérhető internet-használatnak köszönhetően a fogyasztók egyetlen internet-képes eszközzel korlátlanul vehetik igénybe a termékeket és szolgáltatásokat határoktól és nyelvi akadályoktól függetlenül. A gazdasági és a fogyasztói szokások változásait jól szemlélteti az, hogy az Eurostat 2023. februári adatai szerint az internet-használók 75%-a rendelt árut vagy szolgáltatást online 2023-ban, míg 2013-ban ugyanez a szám 57% volt (Magyarország esetében a növekedés 37% volt). A magánszemélyek 67%-a rendelkezett internet-hozzáféréssel az EU-ban átlagosan 2010-ben, míg 2023-ban 92%-uk (Magyarország esetében 61,4% rendelkezett internet-hozzáféréssel 2010-ben míg 2023-ban már 91,5%).

A digitalizációnak köszönhetően új típusú vállalkozások jelentek meg. Az új típusú vállalkozási formák eshetőlegessé tették a fogyasztóvédelmi jog alkalmazhatóságát, hiszen a fogyasztó és a vállalkozás közötti viszony bizonyos esetekben felismerhetetlenné, az áttételes felelősségi láncoknak köszönhetően a jogérvényesítés nehézkessé vált. Az online piacterek, amelyek egyes prognózisok szerint a jövőben az online kereskedelem túlnyomó részét fogják bonyolítani, a webshopoktól eltérően összekötik egymással a felületükön keresztül regisztrált vállalkozásokat a világ bármelyik pontján élő fogyasztókkal. Míg ezek saját gazdasági megfontolásokból önálló magatartási kódexeket, vitarendezési mechanizmusokat és minőségi standardokat alakítottak ki a szolgáltatások magas színvonalon történő nyújtásához, addig más online apróhirdetési oldalak deklaráltak fogyasztók egymás közötti ügyleteit

kívánják elősegíteni (Facebook Marketplace). A fogyasztóvédelmi jog szofisztikált védelmi rendszere kizárólag vállalkozás és fogyasztó jogviszonyokban (B2C vagy P2C) alkalmazandó, míg az online platformok közvetítésével fogyasztó és fogyasztó közötti (C2C), vagy akár vállalkozás és vállalkozás (B2B és P2B) közötti ügyletek is létrejöhetnek. Nem pusztán a magát fogyasztónak kiadó vállalkozás minősítése okozhat nehézséget, hanem a fogyasztói minőség megállapítása is, különösen az online térben.

Az új fogyasztói generációk felnövése, az új fogyasztói szokások kialakulása, az üzletkötés, valamint a kereskedelmi kommunikáció új formáinak a megjelenése a hagyományos, az offline piacokhoz szokott piacfelügyeleti struktúrákat is újragondolásra készíti. Az ellátási láncok nagyon összetettek, és a gyártók gyakran az EU-n kívül találhatók. A fogyasztók rendszeresen vásárolnak termékeket az interneten keresztül harmadik országokból, amelyeken keresztül a termékeket közvetlenül a fogyasztóhoz szállítják anélkül, hogy előzetesen ellenőriznék a megfelelőséget. Itt ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy az ellenőrzési hatáskör és kötelezettség ugyanúgy fennáll, viszont a magánjellegű küldeményként és nem koncentrált szállítmányként határhoz érkező árukkal kapcsolatban a véletlenszerű ellenőrzés nem lehet ugyanolyan hatékonyságú. Bár létezik a tagállamok közötti együttműködés intézményes, jogszabályi keretrendszere, ennek ellenére nehézkes a nem biztonságos termékek kiszűrése és visszahívása a piacról. Az EU jogalkotása kockázatorientált, és általános termékbiztonsági szabályokat alkotott. Az általános termékbiztonsági irányelv hatálya alól túl sok új típusú termék és biztonsági kockázat került ki (bár hatásköre általánosan lett megalkotva), míg a speciális szabályok jellegükből adódóan nem fedhettek le minden kockázatot. Míg a fogyasztók számára a termékbiztonsággal kapcsolatos, régóta fennálló problémákat kellett kezelni, újabb problémák merültek fel a 'tárgyak internetével' (*Internet of Things*) kapcsolatban. Egyre több fogyasztási cikk csatlakozhat az internethez. Noha ezek a termékek sok új szolgáltatást és nagyobb kényelmet kínálnak a fogyasztók számára, ezek működésével és használatával kapcsolatban számos probléma merülhet föl. Valójában veszélyeztetheti a fogyasztók egészségét és fizikai integritását, vagy megsértheti magánéletüket. A problémákra számos fogyasztóvédelmi és adatvédelmi szakmai szervezet hívta fel a figyelmet a legkiszolgáltatottabb társadalmi csoport, a gyermekek esetében. 2016–2017-ben a norvég fogyasztóvédelmi tanács vizsgálata megállapította, hogy az internethez kapcsolódó játékok potenciális kockázatot jelentenek a gyermekek biztonságára

* Egyetemi docens, Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.

fogyasztói és adatvédelmi szempontból.¹ Norvégián kívül több országban is indítottak vizsgálatokat, és hasonló hibákat azonosítottak.² Németországban a *Cayla baba* játékot 2017-ben vonták ki a forgalomból a nem hitelesített Bluetooth-kapcsolat miatt, mivel a német távközlési törvény tiltja a kémeszközök, rejtett kamerák és mikrofonok használatát. A személyes adatok megfelelő tárolásával, kezelésével kapcsolatos biztonsági szempontok, vagy akár a függőség és mentális egészségkárosodás nem jelentek meg korábban a termékbiztonsággal és termékfelelősséggel kapcsolatos jogszabályokban.

2. AZ EURÓPAI FOGYASZTÓVÉDELMI JOG MODERNIZÁCIÓJA A DIGITALIZÁCIÓ JEGYÉBEN

2.1. ÚJ MEGÁLLAPODÁS A FOGYASZTÓK ÉRDEKÉBEN

A fogyasztóvédelmi joganyag második felülvizsgálatára a 2010-es évektől kezdődően került sor. Az Európai Bizottság Célravezető és hatásos szabályozási programjának³ eredményeként „A fogyasztóvédelmi jog és a marketing jog célravezető vizsgálata”⁴ című kérdőívet tette közzé 2016. május 12-én. A célravezetőségi vizsgálat célja az volt, hogy az érintettekkel való nyílt konzultáció folytán megvizsgálja, hogy az uniós fogyasztóvédelmi és marketingszabályok továbbra is naprakészek és megfelelőek-e. Az EU fogyasztóvédelmi jogalkotását meghatározó „Új megállapodás a fogyasztói érdekekért” (*New deal for consumers*) kezdeményezés⁵ két egymással összefüggő szakpolitikai kérdés által inspirálva született. Az egyik kérdés mögött az egyre nagyobb számban alkalmazott megtévesztő, tisztességtelen fogyasztókat célzó tömeges jelenségek húzódtak meg, mint a Diesel-botrány és a devizaalapú jelzalogkolcsön-szerződések esetei, amelyek aláássák a fogyasztók belső piacba vetett bizalmát, míg a másik az említett bizottsági célravezetőségi vizsgálat volt.

Az „Új megállapodás a fogyasztói érdekekért” című javaslatcsomag célja az uniós fogyasztóvédelmi jog korszerűsítése és végrehajtásának megerősítése volt az egyre inkább globalizálódó fogyasztói piac és különösen az e-kereskedelem térnyerése fényében. A javaslatcsomag része az Európai Parlament és Tanács 2019/2161 irányelve a 93/13/EGK tanácsi irányelvnek, valamint a 98/6/EK, a 2005/29/EK és a 2011/83/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvnek az uniós fogyasztóvédelmi szabályok hatékonyabb végrehajtása és korszerűsítése tekintetében történő módosításáról, amely széles körben *Omnibus* irányelvként ismert,⁶ és amely 2020. január 7-én lépett hatályba. Az irányelv átfogó jelleggel módosítja a 2005/29/EK UCP irányelvet, a tisztességtelen szerződési feltételekről szóló 93/13/EGK irányelvet, a CRD irányelvet és az ár feltüntetéséről szóló 98/6/EK irányelvet.

A javaslatcsomag másik elemét képezte a képviselői kérésekről szóló az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2020/1828 irányelve, amely felváltva a korábbi jogsértések megszüntetésére irányuló eljárásokról szóló 2009/22/EK irányelvet, megteremtette a kollektív keresetek európai formáját. Az irányelv egyértelmű újítása a harmonizáció maximumfoka, továbbá a mellékletében szereplő uniós jogszabályok megjelölése, amelyek megsértésével kapcsolatban akár a jogsértés megszüntetése, akár egyedi jogorvoslat iránt lehet keresetet indítani. A jogintézmény bevezetésének indíttatása az, hogy a Diesel-botrányhoz hasonló ügyekben hatékony kollektív, tagállami és határon átnyúló jogorvoslati eszköz álljon rendelkezésre.

Bár technikailag nem része az Európai Bizottság különálló digitális egységes piaci stratégiájának, az *Omnibus* irányelv a digitális egység mozaikjának alapvető darabjának tekinthető, különösen a digitálistartalom-szolgáltatás, az e-kereskedelem és a kapcsolódó végrehajtási intézkedések tekintetében, és nagyban építkezik a Juncker Bizottság által elért eredményekre. Ezt tükrözi a Bizottság új, „Európa digitális jövőjének megtervezése” elnevezésű stratégiája,⁷ amelynek egyik központi pillére a tisztességes és versenyképes digitális gazdaság megteremtése, amely magában foglalja az „Új megállapodás a fogyasztói érdekekért” kezdeményezés keretében folyamatban lévő tevékenységeket is.

2.2. DIGITÁLIS JOGSZABÁLYCSOMAG

A digitális egységes piaci lényege az interneten folytatott ügyletek előtt álló nemzeti akadályok lebontása. Az elképzelés tehát a közös piac koncepciójára épít, melynek célja, hogy felszámolja a tagállamok közötti kereskedelmi akadályokat.

1 An analysis of consumer and privacy issues in three internet-connected toys. 2016. <https://storage02.forbrukerradet.no/media/2016/12/toyfail-report-desember2016.pdf>

2 International Working Group on Data Protection in Telecommunications: Privacy Risks with Smart Devices for Children. Working paper. Adopted* at the 65th meeting, 9-10 April 2019, Bled, Slovenia. 3. pont. https://www.bfdi.bund.de/SharedDocs/Downloads/EN/Berlin-Group/20190410_WP_Smart-Devices-Children.html?nn=355094

3 COM/2012/0746 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52012DC0746>

4 European Commission: Directorate-General for Justice and Consumers, Study for the Fitness Check of EU consumer and marketing law – Final report. Part 1, main report, Publications Office, 2017, A célravezetőségi vizsgálat a következő hat irányelvet érintette: a tisztességtelen szerződési feltételekről szóló 93/13/EGK irányelv; a fogyasztási cikkek adásvételéről és a kapcsolódó jótállásról szóló 1999/44/EK irányelv; a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló 2005/29/EK irányelv; az árak feltüntetéséről szóló 98/6/EK irányelv; a megtévesztő és összehasonlító reklámról szóló 2006/114/EK irányelv; a jogsértés megszüntetésére irányuló eljárásokról szóló 2009/22/EK irányelv; a fogyasztók jogairól szóló 2011/83/EU irányelv.

5 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_18_3041

6 Az Európai Parlament és a Tanács 2019/2161 irányelve (2019. november 27.) a 93/13/EGK tanácsi irányelvnek, valamint a 98/6/EK, a 2005/29/EK és a 2011/83/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvnek az uniós fogyasztóvédelmi szabályok hatékonyabb végrehajtása és korszerűsítése tekintetében történő módosításáról, PE/83/2019/REV/1 HL L 328., 2019. 12. 18., 7–28.

7 A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Európa digitális jövőjének megtervezése [COM(2020) 67 final, 2020. 2. 19.] (a továbbiakban: Európa digitális jövője stratégia). [IMMC_COM%282020%2967%20final.HUN.xhtml.1 HU_ACT_part1_v2.docx](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_020)

A tranzakciós költségek csökkenése, a fogyasztás dematerializálása és a környezeti lábnyom mérséklése folytán a digitális belső piac lehetőséget nyújt az információkhoz való hozzáférés javítására, a hatékonyság növelésére, valamint a jobb üzleti és igazgatási modellek bevezetésére.

A Bizottság 2015. május 6-án elfogadta a digitális egységes piacra vonatkozó stratégiát, amely három pillérből állt: a) a fogyasztók és vállalatok könnyebb hozzáférése a digitális termékekhez és szolgáltatásokhoz Európa-szerte; b) megfelelő és egyenlő feltételek kialakítása a digitális hálózatok és innovatív szolgáltatások fellendüléséhez; c) a digitális gazdaság növekedési lehetőségeinek maximalizálása.⁸

A digitális egységes piaci stratégia keretében a Juncker Bizottság számos olyan kezdeményezést valósított meg, amelyek a fogyasztóvédelmi szabályokat az online világ igényeihez igazítják, például a roamingdíjak vagy az indokolatlan területi alapú tartalomkorlátozás (geo-blocking) megszüntetésével. Emellett az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/2394 rendelete (2017. december 12.) a fogyasztóvédelmi jogszabályok végrehajtásáért felelős nemzeti hatóságok közötti együttműködésről és a 2006/2004/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről javítani fogja a fogyasztóvédelmi hatóságok közjogi jogérvényesítését és határokon átnyúló együttműködését.

Ennek a jogalkotási tervnek a részeként fogadták el az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/771 számú irányelvét (2019. május 20.) az áruk adásvételére irányuló szerződések egyes vonatkozásairól, amely a korábbi 99/44/EK irányelv hatályon kívül helyezésével egy jelentős korszakot fog lezárni az európai fogyasztóvédelmi jog fejlődésében. Az elfogadott jogalkotási csomag részeként az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/770 irányelv a digitális tartalom szolgáltatására, illetve digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződéseket érintő egyes követelményekre alkalmazandó szabályokat, addig az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/771 számú irányelve az áruk adásvételére irányuló szerződéseket érintő egyes követelményekre alkalmazandó szabályokat határozza meg.⁹

A digitális piaci stratégia harmadik pillére egyik megvalósítandó feladatként rögzítette a célnak megfelelő szabályozási környezet kialakítását a platformok és közvetítők vonatkozásában. A Bizottság elismerte, hogy az online platformok központi szerepet töltenek be a társadalmi és gazdasági életben, továbbá azt is, hogy a platformokon közzétett jogellenes tartalmak eltávolítása lassú és körülményes folyamat. Ezért előirányozta a platformok működésének és az online közvetítők szerepének felülvizsgálatát. 2020-ban a Bizottság új stratégiát tett közzé, ez az „Európa digitális jövőjének megtervezése” nevet viseli,¹⁰ melynek keretében a Bizottság a digitális szolgáltatásokra Unió-szerte alkalmazandó szabályok megerősítését és korszerűsítését, valamint az online platformok szerepének és felelősségének egyértelműsítését és a jogellenes tartalmakkal szembeni

fellépést tűzte ki célul. A stratégiában a Bizottság 2020 negyedik negyedévére irányozta elő a digitális szolgáltatásokról szóló jogszabálycsomagra vonatkozó javaslatát, ennek megfelelően 2020 decemberében a Bizottság javaslatot tett a digitális szolgáltatásokról szóló rendelet (a továbbiakban: DSA)¹¹, valamint a digitális piacokról szóló rendelet (DMA) megalkotására, melyeket végül 2022 őszén fogadtak el. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 rendelete, azaz a DSA, az online közvetítő szolgáltatások és a fogyasztók, az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/1925 rendelete, azaz a DMA a digitális piacok egymáshoz való viszonyát szabályozza.

3. A FOGYASZTÓVÉDELMI JOG ALAPJAIT ÉRINTŐ HATÁSOK, VÁLTOZÁSOK

3.1. A FOGYASZTÓ MEGHATÁROZÁSÁVAL KAPCSOLATOS LEGÚJABB JOGGYAKORLAT

A fogyasztóvédelem személyi hatályával kapcsolatos tudományos érdeklődés részben okafogyottá vált az uniós jogalkotás maximumharmonizációt követelő irányelveinek tagállami átültetése révén. A tanulmány nem kívánja megnyitni a fogyasztóvédelem személyi hatályával, a fogyasztó minősítésével kapcsolatos tudományos diskurzust, azonban a digitalizációval és az online kereskedelem térhódításával összefüggésben a fogyasztói minőség megítélésével kapcsolatos joggyakorlat új esetekkel bővült.¹²

A C-774/19. számú *B.B. kontra Personal Exchange International Limited* ügy¹³ legfőbb minősítési vagy értelmezési kérdése az, hogy fogyasztónak minősülhet-e a joghatósági rendelet¹⁴ alkalmazásában egy természetes személy, aki tetemes összegű nyereményt halmozott fel rendszeres online pókerjátzmák alkalmával, biztosítva maga számára a megélhetést, továbbá a tevékenységgel kapcsolatos szakmai ismeretekkel is rendelkezett. Az Európai Bíróság a nyeremény nagyságának vizsgálatát, a nyeresi esélyek és kockázatok mérlegelését a fogyasztói minősítés és a joghatósági rendelet alkalmazhatósága körében irreleváns szempontoknak tekintette. Ugyanakkor a fogyasztó professzionális ismereteivel kapcsolatban az ítélet visszautal a C-498/2016. számú *Schrems*-ügyben¹⁵ hozott ítélet 39. pontjára, valamint az egységes és objektív jogalkalmazás követelményeire. A Bíróság értelmezése szerint a fogyasztó a gazdasági szereplő ellentétjeként kerül meghatározásra, és mint ilyen, független az általa ténylegesen birtokolt ismeretektől, információktól vagy tapasztalatoktól, amelyet

¹¹ COM(2020) 825 final.

¹² A fogyasztó fogalmáról lásd HÁMORI Antal: A „fogyasztó”-fogalom „dilemmái” különös tekintettel az Fgytv. módosításában és az új Ptk.-javaslatban foglaltakra. *Magyar Jog*, 2009/2., 89.; VÉKÁS Lajos: Az Európai közösségi magánjog sajátos alanyáról: a „fogyasztó” fogalmáról. *Európai Jog*, 2002/5., 3–13.; ZOVÁNYI Nikolett: A fogyasztói szerződés és alanyai. *Debreceni Jogi Műhely*, VII. évfolyam, 1. szám.

¹³ C-774/19. számú A. B. és B. B. kontra *Personal Exchange International Limited* ügyben 2020. december 10-én hozott ítélet (ECLI:EU:C:2020:1015).

¹⁴ A Tanács 44/2001/EK rendelete (2000. december 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról HL L 12., 2001. 1. 16., 1–23. 4. szakasz, 15–17. §.

¹⁵ C 498/16. számú *Maximilian Schrems kontra Facebook Ireland Limited* ügy, ECLI:EU:C:2018:37.

⁸ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Európai digitális egységes piaci stratégia [COM(2015) 192 final, 2015. 5. 6.] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0192>

⁹ VÉKÁS Lajos: Az uniós fogyasztói szerződési jog megújítása és az új irányelvek átültetése. *Magyar Jog*, 68/2., 2021, 65–75.

¹⁰ Európa digitális jövője stratégia.

e személy szerezhethet a szolgáltatásokhoz tartozó területeken. A Bíróság a *Costea*-ügyben hozott ítéletében foglaltaknak megfelelően itt is kitért arra, hogy az ismeretek és információk hiánya vagy megléte olyan szubjektív körülmény lenne, amely nem tenné lehetővé a kiszámítható és egységes jogalkalmazást, így a szerződés célja és természete, valamint a személyes szükségletek kielégítése olyan körülmény, amely elősegíti a megfelelő jogalkalmazást. Mindezek alapján a fogyasztó minősége nem az általa birtokolt információk és tapasztalatok függvénye, hanem a szerződés célja és természete szerint ítélandó meg. A *Schrems*-ügyben hozott ítélet 41. pontja alapján, a fenti szempontok mérlegelésével a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy egy magán-Facebook-fiók felhasználó nem veszíti el a 'fogyasztói' minőségét, ha könyveket publikál és ad el, akár díjazás ellenében is előadásokat tart, honlapokat üzemeltet, adományokat gyűjt és a fogyasztók jogérvényesítését és önszerveződését segíti.

A fogyasztó minősítésével kapcsolatban a Bíróság értelmezte a jövedelemszerzés rendszeres jellegét is. Mindezzel kapcsolatban megjegyezte, a *Kamenova*-ügyben¹⁶ hozott ítéletben foglaltakra hivatkozással, hogy egy tevékenység rendszeres jellege lehet olyan tényező egyebek mellett, amelyet figyelembe kell venni a kereskedői minősítés során, azonban ez önmagában nem határozza meg egy természetes személy kereskedői minősítését. A *Kamenova*-ügyben egyébként egy online platformon egyidejűleg nyolc hirdetést közzétevő felhasználó kereskedői minősítésével kapcsolatban határozta meg a Bíróság nem kimerítő jelleggel azokat a szempontokat, amelyeket esetről esetre mérlegelve a kereskedői minőséget meg lehet állapítani. A hivatkozott ítélettel összefüggésben az Európai Bíróság megjegyzi, hogy ebben az esetben, bár rendszeres tevékenységről volt szó, ez nem vonatkozott áru értékesítésére vagy szolgáltatás nyújtására sem, és tevékenységét sem jelentette be hivatalosan.

3.2. A VÁLLALKOZÁS MEGHATÁROZÁSÁNAK BIZONYTALANSÁGAI

Míg a fogyasztóvédelmi jogszabályok jogosultjaival kapcsolatos döntésekben bővelkedik az európai joggyakorlat, addig a kereskedővé minősítéssel kapcsolatban annál kevesebb döntéssel találkozunk. A fogyasztóvédelmi szabályozás sajátja, hogy az alkalmazási köre kifejezett szerződési viszonyokat, szituációkat ölel fel, így a laikus fogyasztóval szemben egy professzionális félnek kell állnia ahhoz, hogy fogyasztó és vállalkozás közötti szerződésről, így fogyasztókat megillető védelemről beszélhessünk. A vállalkozás a fogyasztóvédelmi szabályozásban számtalan alakot ölthet, azonban egy közös tulajdonságukat mindenképpen megállapíthatjuk: a vállalkozás egy jogi vagy természetes személy, aki a szerződés megkötésekor szakmai vagy üzleti tevékenységi körében jár el.

A kereskedői minőség vizsgálata rendszerint nem jelent gondot, a probléma a digitális piacon leginkább abból adódik,

hogy például az online piacterek minden típusú vevőt és eladót képesek összekötni egymással, viszont az eladók vállalkozásként történő minősítése eltérő jogszabályi kötelezettség nélkül önkéntes bevalláson alapul. Mindez persze azt is jelenti, hogy az online piacterek alkalmasak arra, hogy eladók üzletszerű gazdasági tevékenységet folytassanak vállalkozóvá válás nélkül. Mindezen ügyletek így kikerülnek a fogyasztóvédelmi jog alkalmazási köréből is. Az *Omnibus* irányelv 6a. cikk (1) bekezdésében foglaltaknak megfelelően az online platformok pusztán azt kötelesek biztosítani, hogy az eladó minősége beazonosítható legyen, valamint tájékoztatást a platform és a kereskedő közötti felelősség megosztásáról, a fogyasztóvédelmi szabályok alkalmazhatóságának hiányáról, ha az eladó nem kereskedői minőségében jár el, a harmadik fél önkéntes adatszolgáltatása alapján. Nem kötelesek ugyanakkor arra, hogy vizsgálják a fogyasztóként regisztrált eladó vállalkozói minőségét az eladott termékek számának, éves forgalmának fényében. Az európai jogalkotás sem önkéntes kötelezettségvállalások, sem jogszabályi előírás formájában nem orvosolta mindeddig ezt a problémát, amelyre létező megoldásokat a tengerentúlon kell keresnünk (USA, Inform Act).

3.3. AZ ÁTLAGFOGYASZTÓ MODELLJÉNEK VÁLTOZÁSAI, DIFFERENCIÁLÓDÁSA

Az átlagfogyasztó modellje az európai jogalkotásban és joggyakorlatban a jogszabályok védelmi szintjének finomhangolásakor játszott szerepet. A feltételezett átlagfogyasztó – ésszerűen informált, figyelmes és körültekintő – tájékozottsági szintjéhez igazodva állította be az európai jogalkotó a jogszabályok információs standardjait, egyéb védelmi mechanizmusait. Ezen túl a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló irányelvben megjelent a kiszolgáltatott sérülékeny fogyasztó fogalma is, amely valamely fogyatkozásánál (betegség, kor, hiszekenység) fogva az átlagostól eltérő fogyasztói csoport tagját részesíti védelemben. Mindez azt jelentené, hogy mindazok, aki nem érik el az átlagos fogyasztó szintjét, vagy nem tekinthetők kiszolgáltatott, sérülékeny fogyasztóknak, nem részesülnek a védelemben. A kérdés úgy is megfogalmazható, hogy vajon vannak-e olyan helyzetek, ahol mindannyian védelemre szorulnánk, vagy ha a sérülékenyeket és kiszolgáltatottakat kívánjuk védeni, mennyire kell azoknak lenniük? A valóságban a jogalkotó által megkívánt eszményi fogyasztó kép mennyire áll közel a reális átlagfogyasztóhoz, különös tekintettel a megváltozott gazdasági, technológiai, társadalmi körülmények mellett?

Az átlagfogyasztó szintje nehezen mérhető objektív eszközökkel. Figyelemmel a legutóbbi joggyakorlatra megfigyelhető, hogy az Európai Bíróság a fogyasztó versenyjogi megközelítésében sokkal tudatosabb képet vesz alapul (igazodva egyébként a korábban kialakult ésszerű fogyasztó mintájához), míg a magánjogi védelem szintjét, különösen a szerződési feltételek tisztességtelenségének vizsgálata körében, a világosság és érthetőség kritériumának értelmezésekor érezhetően alacsonyabban húzta meg a C-26/13. számú *Kásler kontra OTP* ügyben, a szerződési feltétel világosságát és érthetőségét attól függővé téve, hogy a fogyasztó tisztában

¹⁶ A Bíróság C-105/17. sz. ügyben, a *Komisija za zashtita na potrebitelite* és *Evelina Kamenova* között, az Okrazhna prokuratura részvételével 2018. október 4-én hozott ítélete, ECLI:EU:C:2018:808, 39. pont.

volt-e annak gazdasági következményeivel. Mindez a különböző jogviszonyokban eltérő fogyasztói magatartásmintát követel meg. Bár az európai átlagfogyasztó fogalma rugalmasan tölthető meg tartalommal, a vállalkozásoknak szükségük lehet egy stabil viszonyítási pontra. Mindemellett az is belátható, hogy mindannyian lehetünk bizonyos szituációban sérülékenyek és kiszolgáltatottak, amely az átlagfogyasztó relatív jellegét erősíti. Egy olyan egyénre szabott, individualizált, célzott kereskedelmi gyakorlat esetében akár az adott egyén szempontjából is megítélhető a gyakorlat tisztességes jellege.

A digitalizáció által magával hozott jelenség, az internet sötét mintázatai sokáig komoly érdeklődésre és figyelemre tartott számot, amelytől a viselkedési közgazdaságtan tételeinek beszívargását, az átlagfogyasztó fogalmának a reformját, koncepcionális változásokat vártak. Az Európai Fogyasztói Szervezet (BEUC) javaslatában a digitális sérülékenységi kategóriájának bevezetése mellett érvelt.¹⁷ A fogyasztók döntéseit online térben befolyásoló sötét mintázatok megítélése a gyakorlatban nem az átlagfogyasztóról vallott kép újragondolásával, hanem a szakmai gondosság keretében történő figyelembevétellel valósult meg.

Az átlagfogyasztó és a fogyasztói csoport átlagfogyasztója mint a kereskedelmi magatartások megítélésének viszonyítási pontjai, a Gazdasági Versenyhivatal (a továbbiakban: GVH) versenyjogi fogyasztóvédelem terén folytatott jogalkalmazói gyakorlatában kimunkált formában jelennek meg. A GVH jogalkalmazói gyakorlatában¹⁸ több helyen is kifejezésre kerül, hogy „[...] Nem adható általános mérce a fogyasztói tudatosság szintjére – hiszen az függ a fogyasztó személyétől, a fogyasztói döntéssel érintett termék jellegétől, a piaci formától, a terméket kínáló vállalat piacon elfoglalt helyzetétől – hanem az minden egyes esetben külön veendő figyelembe. A fogyasztók nem képeznek homogén csoportot. Már a döntési folyamat kezdetén, akár ugyanazon szükséglet felismerésénél az észlelt helyzet érzékelése, a percepciók folyamat (a külvilágból érkező információk válogatása, rendszerezése és értelmezése) során adódhatnak egyéni eltérések.” Ugyanakkor jól mutatja az átlagfogyasztó gyakorlati látásmódját az a megközelítés, amely racionális fogyasztónak minősíti a reklámok valóságtartalmában fenntartás nélkül megbízó fogyasztót. Az a fogyasztó is észszerűen jár el, aki nem kételkedik a reklámok által nyújtott tájékoztatásban, a reklámozó szavahihetőségében, hanem a reklámokat egy észszerűen költséghatékony tájékoztató folyamatban az üzleti tisztesség követelményének érvényesülésében bízva kezeli. Az észszerűen eljáró fogyasztótól nem azt kell elvárni, hogy ellenőrizze a reklámokban szereplő információ helytállóságát.¹⁹

3.4. AZ INFORMÁCIÓS MODELL VÁLTOZÁSAI ÉS KRITIKÁJA

A modern fogyasztói politika egyik legfontosabb akadémiai vitája az, hogy a fogyasztók a tájékoztatás segítségével milyen mértékben képesek megvédeni magukat. Az információs modell alapjául ugyanis az a megfontolás szolgál, hogy a fogyasztó kevesebb információval rendelkezik, mint a vele szemben álló vállalkozás, így ezt az információs aszimmetriát a jogi előírások révén kell kiegyenlíteni. Ez visszavezet az átlagfogyasztóról szóló vitához is. Az észszerű fogyasztó nagyobb eséllyel lesz képes az információval saját autonómiáját növelni, míg más esetben az információ kontraproduktív hatást vált ki. Ha pusztán arra gondolunk, hogy az első generációs üzleten kívül kötött szerződésekről szóló szabályozás az ellátás jogáról szóló tájékoztatást nevesítette egyedül, addig a fogyasztói jogokról szóló irányelv közel harminc információs tételt jelöl meg, amelyek teljesítésére a fogyasztó jogosult a vállalkozás pedig kötelezett.

A fogyasztók korlátozottan képesek megérteni és feldolgozni az információkat. Ez nem csak az írástudással, számozással vagy pénzügyi készségekkel küzdők számára jelent problémát. Minden fogyasztónak korlátozott a képessége az információk feldolgozására. Az emberi elme úgy kezeli az adatokat, hogy kezelhető darabokra bontja azokat. Becslések szerint nagyjából hét információdarab a legtöbb, amit az emberi elme képes egyszerre kezelni.²⁰ A fogyasztóknak csak korlátozott idő áll rendelkezésükre, hogy a hirdetésekre pillantsanak, vagy úgy döntsének, hogy nem praktikus elolvasni a szokásos feltételeket. Nem lehet tehát kiindulni abból, hogy a fogyasztók minden információt elolvasnak, megértnek, és megalapozott döntést hoznak. A transzparencia biztosításának elve nem eredményezhet egy információs csapdát a fogyasztók számára. A megoldás a kevesebb, de hatékonyabb információ átadása lehet, olyan formátumokat kialakítva, amelyek tényleges hatással vannak a fogyasztók döntéshozatalára (pl. dohánytermékek címkézése).

3.5. AZ ÁLLAMI BEAVATKOZÁS FOKOZÓDÁSA, JOGTERÜLETEK KEVEREDÉSE, SZABÁLYOZÁSI ÖKOSZISZTÉMÁK KELETKEZÉSE

Az állami beavatkozás megjelenése a fogyasztóvédelmi jogban magától értetődőnek tekinthető, hiszen az alapvetően mellérendelt magánjogi jogviszonyokban gyengébb pozícióban levő fél védelme más módon nem benne biztosítható. A magyar jogrendszerben egyértelműen megtalálhatók a passzív, gyengébb fogyasztókat védeni hivatott jogintézmények (protektív jellegű jogintézmények), de egyúttal az aktív és önmagát megvédeni képes fogyasztót támogató és az ilyen attitűd kialakítását elősegítő, ösztönző jogintézmények is. Ezek harmonikus együttműködése abban az ideális helyzetben valósul meg, amikor a jogalkotó a jogalkotás háttérében megbúvó átlagfogyasztó modelljét szem előtt tartva határozza

17 N. HELBERGER, O. LYNSEY, H-W. MICKLITZ, P. ROTT, M. SAX and J. STRYCHARZ In: BEUC (szerk.): *EU Consumer Protection 2.0, Structural asymmetries in digital consumer markets*. 2021. https://www.beuc.eu/sites/default/files/publications/beuc-x-2021-018_eu_consumer_protection_2.0.pdf

18 A fogyasztói döntések szabadságára vonatkozó, GVH által követett alapelvek, Elemzés 2009. szeptember 9. https://www.gvh.hu/alapelvek/6269_hu_a_fogyasztoi_dontesek_szabadsagara_vonatkozó_a_gvh_által_követett_alapelvek_2009

19 Vj-84/2009.

20 G. MILLER: The magical number seven, plus or minus two: Some limits on our capacity for processing information. *Psychological Review*, 63(2), 81–97. <https://doi.org/10.1037/h0043158>

meg az egyes fogyasztóvédelmi rendelkezések védelmi mechanizmusait, illetve a tagállamok mindezek hatékony érvényesülését biztosító intézményrendszert alakítanak ki. A hatékony európai fogyasztóvédelem nem létezhet a tudatos fogyasztói attitűd nélkül, így a jogalkotónak ennek érdekében olyan mechanizmusokat kell rendszerbe építenie, amelyek képessé teszik, sőt ösztönzik a fogyasztót aktív jogérvényesítésre, szerepvállalásra.

Mindezek mellett különösen a magánjogi viszonyokban nagyon nehezen észlelhető az a vékony mezsgye, amikor a fogyasztót a jogalkotó a vállalkozással egyenrangú pozícióba hozza a fogyasztóvédelmi rendelkezésekkel, hanem akár az egyensúlyi állapot elérésén túlnyúlva biztosít immáron többletvédelmet a fogyasztó számára. A termékszavatossággal kapcsolatos hazai szabályok kétségtelenül izgalmas jogalkotási bravúrt jelentenek, viszont a fogyasztók és vállalkozások közötti mindennapi ügyletek körében történő alkalmazása igen csekély. A fogyasztó indokolatlan eltúlzott védelmével találkozhatunk az egyes tartós fogyasztási cikkekre vonatkozó kötelező jótállásról szóló 151/2003. (IX. 22.) Korm. rendelet szabályai között, amely figyelmen kívül hagyva a jótállási és szavatossági igények egyezőségét, a jótállás körében érvényesített igények sorrendjét, határidejét, közöttük való áttérést szabályozta és mindezek betartására fogyasztóvédelmi hatósági hatáskört is telepített. Mindezek alapján, bár a fogyasztóvédelmi hatóság hatásköre nem terjed ki a szerződés joghatásainak vizsgálatára, a kötelező jótállás alá eső fogyasztási cikkek hibás teljesítésével kapcsolatos igények jogszabályszerű elbírálásával kapcsolatban mégis eljárhat.²¹

A minimálisan szükséges állami beavatkozáson túlterjeszkedő beavatkozásra okot adhatnak gazdasági válságok (pl. devizahitel-válság), új gazdasági jelenségek, átrendeződő piaci körülmények, a szerződéses situáció atipikus volta, a szerződés tárgyának speciális jellemzői, vagy éppen a fogyasztó szokásosnál is kiszolgáltatottabb helyzete is. Az állami beavatkozás a fogyasztók érdekében jellemzően túlszabályozás révén valósul meg, amely nagymértékben vonja maga után a szabályozott területek ellenőrzésének közigazgatási hatáskörbe vonását is. Mindez szinte megszokottnak hat az olyan területeken, ahol a szolgáltatás bonyolultságából és speciális jellegéből adódóan eleve sokrétű, szektorális szabályozásról és felügyeletről beszélhetünk, mint például a pénzügyi szolgáltatások, közszolgáltatások, táv- és hírközlés területei. A fogyasztók jogainak hatékonyabb érvényesítése szempontjából természetesen támogatandónak is tűnhet az a néha szükségszerűen elkerülhetetlen átfedés, amely egy túlszabályozott környezetben a fogyasztói jogsérelmek orvoslására hatósági hatáskört teremt. Bár a hatásköri összeütközés elkerülhető, vagy legalábbis a magánjogi és közjogi igényérvényesítési hatáskörök szétválasztása formailag kivitelezhető azáltal, hogy a hatóság hatásköréből a szerződés létrejöttének, joghatásainak és érvényességének vizsgálatát kizárja,²² ugyanakkor

egy részletesen szabályozott szektor esetében a fogyasztó konkrét szerződésből származó igényeivel kapcsolatban a jogszabályok betartásának ellenőrzése a jogszabályszerű állapot helyreállítása a fogyasztó szerződésből származó érdeksérelmének reparálásával is együtt jár.

A közszolgáltatások területén a víz, gáz és elektromos áram szolgáltatásáról szóló jogszabályok a fogyasztóvédelmi hatóságra telepítik a méréssel, számlázással, becsléssel kapcsolatos fogyasztói bejelentések kivizsgálásának hatáskörét,²³ a jogosulatlan vételezéssel kapcsolatos hatáskört viszont a Magyar Energetikai és Közműszabályozási Hivatal gyakorolja.²⁴ Mindezen – alapvetően a szolgáltató és a felhasználó közötti szerződésből eredő – sérelmek orvoslására a fogyasztói jogviták rendezését szolgáló alternatív vitarendezési fórumok, és természetesen polgári peres eljárás keretében a bíróságok is hatáskörrel rendelkeznek. Minthogy ezen hatáskörök nem zárják ki egymást a felek által előadottakon és az Alaptörvényi *ne bis in idem* elv érvényesülésén túl nincs jogszabályi korlátja a *forum shopping*-nak. Ugyanez a hozzáállás figyelhető meg az Európai Unió légiutas jogi rendeletének tagállami kijelölt hatóságokra vonatkozó felhatalmazása alapján 2024. július 1-jét követően hatályba lépett szabályai szerint, amelynek értelmében a fogyasztóvédelmi hatóságok hatósági hatáskörben jogosultak a légiutasok jogairól szóló 261/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendeletben meghatározott, a beszállás visszautasítására, a járat törlésére vagy késésére, a magasabb vagy alacsonyabb osztályon történő elhelyezésére, a csökkent mozgásképességű vagy különleges szükségletekkel rendelkező személyekre, valamint az utasok részére nyújtandó tájékoztatási kötelezettségre vonatkozó rendelkezések betartásának ellenőrzésére, és azok megsértése esetén irányadó eljárásra. A fogyasztóvédelmi hatóság légiutasjogi rendelet alapján a fogyasztót megillető kártalanítás, visszatérítés, átfoglalás vagy ellátás biztosítására, illetve a vonatkozó rendelkezések megsértése miatt felmerült fogyasztói igények megtérítésére kötelezheti a vállalkozást.²⁵ Mindez természetesen érintetlenül hagyja a fogyasztó magánjogi jogvitáiban hatáskörrel rendelkező polgári bíróságok eljárási és alternatív vitarendezési testületei jogosultságát, viszont az utasjogi rendelet alkalmazásának körében konkuráló hatáskört hozott létre a magyar jogalkotó.

23 A villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény (a továbbiakban: Vet.) 57. § (1) bekezdése szerint az elszámolásra, számlázásra, díjfizetésre vagy mérésre, valamint a villamosenergia-ellátásból történő, fizetési késedelem miatt végrehajtott felfüggesztésre vagy kikapcsolásra, illetve a tartozás rendezését követően a felhasználó ellátásba történő ismételt bekapcsolására vonatkozó, jogszabályban és az engedélyesek üzletszabályzatában foglalt rendelkezések, lakossági fogyasztókkal szembeni megsértése esetén – a Hivatal 159. § (5) bekezdés szerinti hatásköreinek tiszteletben tartása mellett – a fogyasztóvédelmi hatóság jár el.

24 A Vet. 159. § (5) A Hivatal a felhasználók védelmével kapcsolatos feladatai körében: 1. ellenőrzi a csatlakozással, a hálózathoz való hozzáféréssel, illetve a rendszer megfelelő minőségben való rendelkezésre állásával kapcsolatos felhasználói igények hálózati engedélyes általi kielégítését, ellenőrzi a felhasználók által a közcélú hálózathoz való csatlakozás érdekében befizetett csatlakozási díj felhasználását, bírságot szab ki, 2. dönt az engedélyesekkel szemben felmerülő panaszok – ideértve a szerződés nélküli vételezéssel, a szabálytalan vételezéssel, valamint ezek jogkövetkezményeivel kapcsolatos panaszok – ügyében, kivéve az 57. § (1) bekezdése szerinti lakossági fogyasztói panaszokat, [...].

25 Fgytv. 45/D. § (1) és (2) bekezdések.

21 Az egyes tartós fogyasztási cikkekre vonatkozó kötelező jótállásról szóló 151/2003. (IX. 22.) Korm. rendelet 7/B. §.

22 Lásd pl. a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény (a továbbiakban: Fgytv.) 45/A. § (1) bekezdés: Törvény eltérő rendelkezése hiányában a fogyasztóvédelmi hatóság ellenőrzi – a szerződés létrejöttére, érvényességére, joghatásaira és megszűnésére vonatkozó rendelkezések kivételével.

Egy másik jelenség is megfigyelhető a fogyasztók magánjogi érdekeinek közigazgatási eljárásokban történő orvoslásával kapcsolatban. Bár ezekben az esetekben a meglévő hatáskörök hatékony kihasználásáról van szó, semmint a közjogi hatáskörökön való túlterjeszkedésről, vagy túlzott állami beavatkozásról. A GVH Magyarországon a tisztességes verseny felett őrködik, a Versenytörvényben, valamint az UCP törvényben foglalt szabályok megsértése esetén, versenyérintettségű ügyekben jár el. A GVH a fent említett felhatalmazással rendelkezik közérdekű kereset indítására a fogyasztók polgári jogi igényeinek érvényesítése iránt, ha a vállalkozásnak a Gazdasági Versenyhivatal hatáskörébe tartozó jogsértő magatartása a fogyasztók széles, a jogsértés körülményei alapján meghatározható körét érinti. Ezzel az eszközzel azonban a GVH mind ez idáig egyetlen alkalommal sem élt sikeresen. Ennek ellenére egyre több eljárásban vállalják az eljárás alá vont vállalkozások a bíróság csökkentése érdekében a fogyasztók kompenzálását. A VJ/16/2020. számú ügyben a GVH 2022. február 27-én az Alza.hu weboldal üzemeltetőjét kötelezte 40 millió forint bírság megfizetésére és 450 milliós fogyasztóknak nyújtott jóvátételi csomag vállalására. A weboldal a fogyasztókat agresszív, javarészt valótlan tartalmú üzenetekkel sürgette a vásárlásra.

3.6. A FOGYASZTÓVÉDELEM ÉS ADATVÉDELEM HATÁRAINAK ELMOSÓDÁSA

Az Általános Adatvédelmi Rendeletben (GDPR) lefektetett szabályok egyfajta horizontális jelleggel türemkednek be több jogterület szabályai közé, sajátos szemléletmódot kölcsönözve a jogági szabályok alkalmazásához. A Facebookkal szembeni német (Bundeskartellamt 2019. 02. 06-i döntése), olasz (az Olasz Versenyhatóság 2018. 11. 28-i döntése) és magyar (GVH 2019. 12. 16-i döntése) tagállami versenyhatósági döntések is jól mutatják, hogy az adatvédelmi szabályok megsértése és a személyes adatok kezelésének megítélése figyelembe vehető fogyasztóvédelmi vagy versenyhatósági eljárás keretében a fogyasztóvédelmi vagy versenyjogi jogsértésként.²⁶ Mindez természetesen azt is jelentette, hogy az adatvédelmi szabályok ellenőrzésére feljogosított hatóságok nem rendelkeztek kizárólagos hatáskörrel az adatvédelmi szabályok betartatása fölött, hanem akár más fogyasztóvédelmi hatóságok is állapíthatnak meg fogyasztóvédelmi jogsértést adatvédelmi szabályok megsértése miatt.

A személyes adataink védelme a termékbiztonsági szabályozás egyik kihívását jelentette a fentebb ismertetettek szerint. A személyes adataink felhasználásának átengedése, a mindennapi tranzakciók szintén gyakran alkalmazott módja az ellenszolgáltatásnak, a tagállami magánjogok mégis nehezen birkóznak meg az adatainkkal történő fizetés ellenszolgáltatásként történő definiálásával.

3.7. A KÖZVETÍTŐ SZOLGÁLTATÓK FELELŐSSÉGÉNEK ÚJ KERETEI

Az Európai Unió a fogyasztók anyagi jogainak messzeemenő biztosításán túl a fogyasztók jogainak védelmét közjogi és magánjogi igényérvényesítési rendszerek működtetésével valósítja meg, amelyek az Európai Unión belül tényleges és hatékony hozzáférést nyújtanak a fogyasztóknak az igazságszolgáltatáshoz. A digitalizációnak köszönhetően az európai fogyasztók a világ bármely vállalkozásával köthetnek jóformán szerződést, és az európai kollíziós szabályoknak köszönhetően a fogyasztók szokásos tartózkodási helye szerinti ország eltérést nem engedő fogyasztóvédelmi rendelkezései, valamint a fogyasztó lakóhelye szerinti bíróság joghatósága a felek eltérő rendelkezése ellenére is alkalmazandó marad, de mindez önmagában még mindig nem elégséges egy hatékony jogvédelem biztosításához. A harmadik országok vállalkozásaival szemben a fogyasztók és nemzeti hatóságok, az európai kapcsolattartó pontok, a felelős, eljárás alá vonható személyek hiányában nem képesek hatékonyan fellépni. Nem beszélve arról a stratégiai szempontból nem elhanyagolandó helyzetről, hogy az Európából származó adatvagyon nem európai jogszabályok hatálya alatt tárolják, amely feletti ellenőrzést az Európai Unió minden igyekezetével szeretné visszaszerezni.

A fogyasztói jogok érvényesítésének gyakorlati nehézségei mellett a jogalkalmazóknak a közvetítő szolgáltatók viszonylagos felelősségmentességét rögzítő *safe harbour* elvvel is szembe kellett nézniük. Az elektronikus kereskedelemről szóló irányelv 14–15. §-ai teremtik meg a közvetítő szolgáltatók felelősség alóli mentesülését, amely ugyanakkor kizárólag a passzív szerepet játszó vállalkozást illeti meg. Az elmúlt húsz évben egyre gyakrabban találkozhattunk a nemzeti jogalkalmazók azon törekvésével, hogy az online piactereket megillető, felelősség alóli mentesülésüket eredményező 'biztonságos kikötő' elvet differenciáltan alkalmazzák.²⁷

A DSA a korábbiakhoz hasonlóan nem határozza meg taxatíván és pozitív módon, hogy a szolgáltatók mikor felelősek a harmadik fél által közzétett online tartalomért, hanem a felelősség alóli mentesülés feltételeit határozza meg a közvetítő szolgáltatók különböző kategóriáihoz igazodva. Bár a közvetítő szolgáltatóknak általános monitorozási kötelezettsége nem áll fenn. Ezenkívül a DSA részletes szabályokat ír elő a tárhelyszolgáltatók által létrehozandó bejelentési-cselekvési mechanizmusokra, amelyeket a felelősség alóli mentességekkel együtt kell értelmezni ('irgalmas szamaritánus elv').

Az elektronikus kereskedelemről szóló irányelvhez hasonlóan a DSA is mentesíti a közvetítő szolgáltatókat az online terjesztett jogellenes tartalmakkal kapcsolatos felelősség alól.

A DSA szerinti új felelősségi rendszer fenntartja a megkülönböztetést az egyszerű továbbítási, gyorsítótárazási és

²⁶ Orosz Fanni: A versenyjog, a fogyasztóvédelem és az adatvédelem lehetséges találkozási pontjai a digitalizáció korában. *Pázmány Law Working Papers*, Budapest, 2021/10.

²⁷ C-324/09. számú ügy L'Oréal SA kontra eBay International AG, ECLI:EU:C:2011:474; C-148/21. számú ügy és C-184/21. számú ügy Louboutin kontra Amazon Europe Core Sàrl és mások, ECLI:EU:C:2022:1016; C-149/15. számú ügy Sabrina Wathelet kontra Garage Bietheres & Fils SPRL, ECLI:EU:C:2016:840.

tárhelyszolgáltatást nyújtó szolgáltatók között, amelyekre különböző felelősség alóli mentességek vonatkoznak:

- a) Az egyszerű továbbítást végző szolgáltató a DSA 4. cikke szerint akkor nem felelőse a továbbított vagy megtekintett információért, ha nem a szolgáltató kezdeményezi az adatátvitelt, választja ki az adatátvitel címzettjét; és választja meg vagy módosítja a továbbított információt.
- b) A gyorsítótárazást végző szolgáltató a DSA 5. cikke szerint nem felel az információ automatikus, közbenső és átmeneti tárolásáért, amennyiben ez adata a kizárólagos céllal történik, hogy az információ későbbi továbbítását a szolgáltatás más igénybe vevői számára azok kérésére hatékonyabbá vagy biztonságosabbá tegye, azzal a feltétellel, hogy a szolgáltató nem módosítja az információt, megfelel az információhoz való hozzáféréssel kapcsolatos feltételeknek, betartja az információk frissítése tekintetében az ágazatban széles körben elismert és alkalmazott szabályokat.
- c) A DSA 6. cikkében foglalt, a tárhelyszolgáltatók felelősségére vonatkozó szabályok szerint a szolgáltatók csak akkor felelősek a szervereiken tárolt illegális tartalomért, ha tényleges tudomásuk van jogellenes tevékenységről vagy jogellenes tartalomról, vagy olyan tényekről vagy körülményekről, amelyek nyilvánvalóan jogellenes tevékenységre vagy jogellenes tartalomra utalnak; vagy nem intézkednek haladéktalanul a jogellenes tartalom eltávolításáról vagy az ahhoz való

hozzáférés megszüntetéséről, miután ilyen tudomást szereztek. Nem tekinthető ugyanakkor a tárhelyszolgáltató jogellenes tartalmakról való tényleges tudomásának az a tény, hogy egy szolgáltatást általánosságban jogellenes tartalom tárolására is felhasználhatnak.

Összhangban az Európai Bíróság korábbi joggyakorlatával a DSA a felelősség alóli mentesség alól kivételként szabályozza azt az esetet, amikor egy közvetítőként eljáró online platform megtevesztő módon úgy kínál eladásra terméket vagy szolgáltatást, hogy az átlagfogyasztó azt hiheti, hogy az ügylet tárgyát maga az online platform, vagy olyan harmadik személy biztosítja, aki a szolgáltató irányítása alatt vagy ellenőrzése mellett jár el.

4. ÖSSZEGRÖZÉS

Az európai fogyasztóvédelmi jog túl a második felülvizsgálatán újjászületett. Egyes instrumentumai megújultak, mások koncepcionálisan megváltoztak, merőben új szemléletű jogszabályokkal bővültek. A korábbi felülvizsgálatokkal szemben mindenképpen a mostaninak a javára írható az, hogy a jogalkotó kellő tapasztalattal, és gyakorlattal rendelkezett, ugyanazon társadalmi és gazdasági hatásoktól vezérelve a felülvizsgálat a teljes joganyagot érintette, nagyfokú szabályozási összhangot és átgondoltságot eredményezve.